

Հրատարակչատան կողմէ

«Յանուն հօր եւ որդւոյ» հեղինակին երկրորդ վէպն է՝ «Նամակներ Ձաթաթարէն» գործէն ետք: Առաջին անգամ հրատարակուած է Լոս Անճելըսի մէջ, 1999-ին, Wet Paint-ի կողմէ: Նրբօրէն հիւսուած, սինեմաթիք վէպին մէջ իրարու կը բախին հօր մը եւ իր զակին երկու աշխարհները, Հոլիվուտի մէջ, 1980-ական թուականներուն, երբ երիտասարդ ամերիկուհի մը ապաստան կը գտնէ իրենց տան մէջ: Կարգ մը օտար արտայայտութիւններուն թարգմանութիւնները տրուած են տողատակին:

Հրատարակուած են ու խմբագրուած են վերաբերեալ

**ՅԱՆՈՒՆ ՀՕՐ
ԵՒ ՈՐԴԻՈՅ**

Արաս Հրատարակչութիւն
A r a s Y a y ı n c ı l ı k
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Z
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 6519
www.arasyayincilik.com
info@arasyayincilik.com
Sertifika No. 10728

ARAS - ԱՐԱՍ 178

**Յանուն Հօր Եւ Որդոյ
ՎԱՏԷ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ**

Հրատարակութեան պատրաստեց
ՍԵԼԱՆ ՏԵՅԻՐՄԵՆՃԵԱՆ

Կողքի ձեւաւորում
ՄԵՀՎԵՍ ՍԻՆԱՆ ՆԻՅԱՂԻՕՂՂՈՒ

Կողքի լուսանկար
ՎԱՏԷ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ
ՆՈՒՈ. (քողած, 30x46 սմ.)

Տպագրութիւն
ՍԵՆԱ ՕՓՍԵԹ

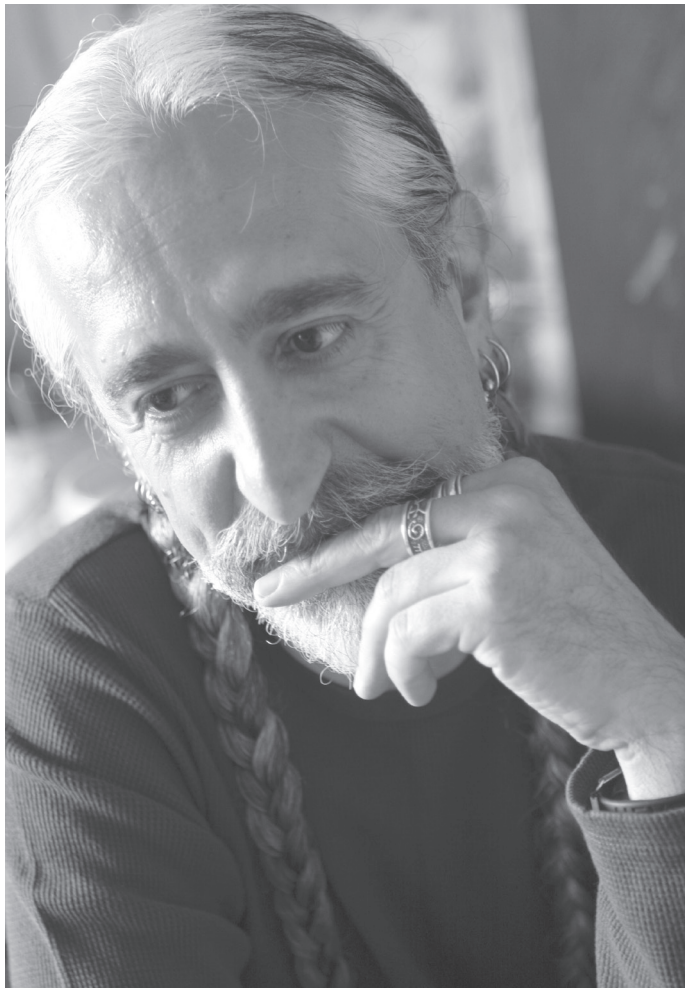
Յունուար 2017, Ստանպուլ

ISBN 9786055753788

ՅԱՆՈՒՆ ՀՕՐ ԵՒ ՈՐԴԻՈՅ

ՎԱՏԷ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՎԱՇԷ ԴԵՐԴԵՐԵԱՆ

1955, Պեյրուֆ

ՎԱՏԷ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Արձակագիր, թատերագիր, դերասան ու գեղանկարիչ ՎաՏէ Պէրպէրեան 1955-ին ծնած է Պէյրութի մէջ, որպէս զաւակը ականցի հօր ու արաբկիրցի մօր: 1977-ին հաստատուած է Լոս Անճելըս, ուր աւարտած է նաեւ իր համալսարանական կրթութիւնը՝ վկայուելով որպէս լրագրող:

Սկսեալ Պէյրութէն, ուր հօրենական տունը եղած էր մտաւորականներու, յատկապէս գրական ու թատերական աշխարհէ դէմքերու հանդիպավայր մը, Պէրպէրեան սերտօրէն հետաքրքրուած է թատրոնով: Հեղինակած ու բեմադրած է բազմաթիւ թատերախաղեր, որոնց կարգին կարելի է թուել «Գիշերուայ այցելուն», «Աւազախում», «Պարոն Կարպիս», «Կեանք» եւ «Վարդագոյն փիղը», որ թարգմանուած է անգլերէնի ու բեմականացուած՝ Լոնտոնի ու Էտինպըրայի, ինչպէս նաեւ Սաքրամենթոյի ու Լոս Անճելըսի մէջ, իսկ վերջերս թարգմանուած է յունարէնի ու ներկայացուած Աթէնքի քաղաքապետական թատրոնին մէջ:

Իբրեւ դերասան ան բեմ բարձրացած է աւելի քան երկվեցեակ մը դերերով եւ իր ձայնը լսելի է մօտ 30 շարժանկարներու մէջ, որոնց կարգին *Clear and Present Danger*, *Patriot Games*, *Armageddon* եւլն.: Ան նաեւ հեղինակն է «3 շաբաթ Երեւանում» ժապաւէնին, որու բեմադրիչներէն եւ դերասաններէն է նաեւ:

Վահէ Պէրպէրեան հայկական գաղութներուն մէջ ամէնէն աւելի ժողովրդականութիւն կը վայելէ իր հինգ մենախօսութիւններով՝ «Եւայլն», «Նաեւ», «Տակաւին», «Սակայն» եւ «Եթէ», զորս ներկայացուցած է տասնեակ քաղաքներու մէջ:

Վահէ Պէրպէրեան հեղինակած է նաեւ երկու վէպ՝ «Նամակներ Զաաթարէն» (1996) ու «Յանուն հօր եւ որդւոյ», որ թարգմանուած է նաեւ անգլերէնի ու թրքերէնի (Baba ve Oğul Adına, թարգմանիչ՝ Թալին Սուճիեան, Արաս հրատարակչութիւն, 2008): Որպէս գեղանկարիչ սարքած է աւելի քան քառասուն ցուցահանդէսներ՝ Միացեալ Նահանգներու եւ այլ երկիրներու մէջ:

Հայրենիս

Ամէն պատմութիւն իր աւարտը ունի եւ ամէն աւարտ՝ իր պատմութիւնը: Ասիկա աւարտի մը պատմութիւնն է: Հօրս կեանքին աւարտին պատմութիւնը: Կը պատմեմ պատմութեան բեռը թեթեւցնելու ու ծանրութիւնը բաժնելու համար: Կը պատմեմ, որովհետեւ եթէ չպատմեմ պատմութիւնը ամբողջացած պիտի չըլլայ: Եւ վերջապէս կը պատմեմ, որպէսզի ես իմ ձեռքովս դնեմ վերջակէտը ու գիրքը գոցելով, առանց յանցաւոր զգալու, փողոց իջնեմ կեանքս շարունակելու:

Կ'ըսեն, որ մարդ խելահաս կը դառնայ միայն այն ատեն, երբ հօր անձին հետ հաշտուի: Կամ, աւելի ճիշդը, երբ հօր կիսանդրին պատուանդանէն վար առնելով կեանքի կոչէ ու հաշտուի այն իրողութեան հետ, որ հայրը, բոլոր մահկանացուներուն նման սովորական, սխալական մարդ մըն է. ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս: Այդ կիսանդրին կենդանացնելէ ետք միայն մարդ կրնայ իրապաշտ ձեւով տեսնել հայրը, պորտը կտրել իրմէ ու սիրել զինք այնպէս, ինչպէս որ է:

Ինծի համար հօրս կիսանդրին այնքան ծանր էր, որ պատուանդանէն վար առնելու ատեն ձեռքէս ձգելով ջարդ ու փշուր ըրի ու մինչեւ 36 տարեկան պահեցի քովս, Նորմանտիի եւ Սանսեթի անկիւնի երրորդ յարկի վրայ գտնուող մեր բնակարանին մէջ, մինչեւ որ օր մը, հազար օտար մը, կիսանդրիին կտորները քով քովի բերելով դիմացս դրաւ ու կորսուեցաւ:

Այդ օրերուն «Վերադարձ»ը բեմադրելու աշխատանքները նոր սկսած էինք ու առաջին անգամ ըլլա-

լով դերասաններու ամբողջական կազմով սեղանին շուրջ նստած թատերախաղը կը կարգայինք երբ թատերասահին տէրը՝ Մըրվ, փորը դուրս տնկած, պզտիկ, ջղային քայլերով ներս մտաւ ու Լեւոնն ու զիս մէկ կողմ կանչելով սկսաւ բարձրաձայն դանդատիլ, որ շաբաթէ մը ի վեր կը փորձէ մեզի հետ կապի մէջ մտնել, բայց ոչ ոք կը պատասխանէ իր ձգած հեռաձայնային պատգամներուն:

Թատերախաղին հեղինակն ու բեմադրիչը՝ Լեւոն, որ տարիներու ընկերս էր ու ամբողջ թատերախումբին ողնասիւնը, իր վառ երեւակայութիւնը ի գործ դնելով բացատրեց, որ ամիսէ մը ի վեր երկրէն դուրս ըլլալուն ոչ մէկ պատգամ ստացած էր ու խոստացաւ երկուշաբթի օրն իսկ երեք ամսուայ չվճարուած վարձքին մէկ մասը հասցնել ու ներկայացումը չսկսած գոցել թատերախումբին բոլոր պարտքերը:

Թատրոնը սիրող մարդ ըլլալուն, Մըրվ առիթը տուաւ որ Լեւոն իր դերասանութիւնը շարունակէ, հարցնելով որ արդեօք ո՞ւր գացած էր մէկ ամսուայ համար:

Լեւոն առանց երկվայրկեան մ'իսկ կորսնցնելու բացատրեց, որ Եւրոպա գացած էր թատերախումբին ճամբորդական կարգադրութիւնները տեսնելու:

Վարժ դերասանի մը նման Մըրվ մեծապէս տպաւորուած ձեւացնելով իր ուրախութիւնը յայտնեց թատերախումբին դէպի Եւրոպա շրջապտոյտի հրաւիրուելուն համար ու կատակելով խնդրեց որ զինք հետերնիս տանինք, անշուշտ շատ լաւ գիտնալով, որ ամբողջ պատմութիւնը ծայրէ ի ծայր յերիւրանք է:

Լեւոնն ու ես խնդալով համաձայնեցանք նկատի առնել իր առաջարկը ու հետը ձեռնուելով վերադարձանք բեմ:

Ընթերցումը բաւական դանդաղ ընթացաւ: Առաջին անգամ ըլլալով պատմական կտոր մը ներկայացնելու

ելած էինք ու թատերախաղին պատկերներնուն ու լեզուին ծանրութիւնը սկիզբէն արդէն բացայայտ կը դարձնէին, որ մեր գլխէն վեր գործի մը կը ձեռնարկենք:

Տիգրան Մեծի որդին՝ Արտաւազը, հայոց բանաստեղծ արքան, իր իշխանութեան ընթացքին կարելին կ'ընէ հռոմէացիներու եւ պարթեւներու միջեւ գոյութիւն ունեցող սուր հակամարտութեան մէջ չէզոք մընալու, սակայն պարագաներու բերումով վերջիվերջոյ ստիպուած կ'ըլլայ հռոմէացիներուն հետ աւրուելու եւ պարթեւներուն կողմը բռնելու:

Հռոմէական երկրորդ եռապետութեան գլուխը անցած Մարկոս Անտոնիոս, հայերու կողմէ խաբուած զգալով, իր քով կը հրաւիրէ Արտաւազըր ու խաղի բերելով կը ձերբակալէ զինք:

Արտաւազըի կողքին, Անտոնիոս կը ձերբակալէ նաեւ հայոց թագուհին եւ արքայագունները՝ Տիգրանն ու Արտաւազըր: Միայն թագաւորին աւագ որդին՝ Արտաշէս կրնայ փախուստ տալ ու ապաստան գտնել պարթեւներուն մօտ:

Անտոնիոս Արտաւազըր Հայաստանի տարածքին քաղաքէ քաղաք պտտցնելով փրկագին կը պահանջէ, յետոյ զինք ընտանիքով միասին կը տանի Եգիպտոս ու ոսկիէ կալանքով շղթայած, կը նուիրէ Կլէոպատրային, որ իր կարգին կը գլխատէ հայոց արքան ու գլուխը նըւէր կը դրկէ մարերու Արտաւազը թագաւորին, զայն սիրաշահելու համար:

Ըստ թատերախաղին, Արտաւազըի գլխատումէն ետք, երբ Օքտավիանոս իր հետ Հռոմ կը տանի Արտաւազըին ընտանիքը, երկու հայեր Մարաստանէն հայոց թագուհիին կը բերեն Արտաւազըի կտրուած գլուխը, որ տակաւին ողջ մնացած է: Մինչ այդ, Արտաւազըի անգլուխ բայց ողջ մարմինը Հայաստանի մէջ կը սպասէ իր գլխուն:

Տակաւին որոշուած չէր որ դերասաններէն ով ինչ դեր պիտի առնէր: Յստակ էր սակայն, որ ես, Լեւոնին տարիներու *alter ego*ն, պիտի խաղայի Արտաւազդին կերպարը, իսկ թագուհիին դերը պիտի խաղար Նանիկ, հազիւ 24 տարեկան, Եգիպտոսէն Լոս Անճելըս փոխադրուած թեթեւօլիկ, բայց ազնիւ գեղուհի մը, որուն ինձմէ գատ գրեթէ ամէն մարդ սիրահարուած էր:

Թատերախաղին ընթերցումէն ետք շատ երկար լռութիւն մը տիրեց: Անհանգիստ կացութենէն դուրս գալու եւ Լեւոնը փրկելու նպատակով ըսի, որ թատերախաղը լաւ գրուած կտոր մըն էր, բայց քիչ մը շատ դանդաղ ու ծանր էր մեր հասարակութեան համար: Բոլորը անմիջապէս թեթեւցած համաձայն գտնուեցան հետս ու, առանց Լեւոնին հանդէպ կարելի եղածին չափ փափկանկատ գտնուելու, իրենք ալ հաստատեցին, որ դժուար ներկայացուելիք կտոր մըն է:

Լեւոն քանի մը անգամ գոյն փոխեց, փորձեց համոզել, որ ընթերցումէն շատ բան կախեալ է, յետոյ աւելցուց, որ ինք տակաւին ամբողջացած չէր նկատեր գործը ու յոյս ունէր, որ փորձերու ընթացքին թատերախաղը ահագին փոփոխութիւններէ անցնի:

Խոնմբին բեմավարը՝ տարիներու ընկերուհիս Սիլվա, որուն հետ Լեւոնն ու ես հիմնած էինք մեր թատերախումբը, բաժնեց փորձերուն թուականներն ու ժամերը կրող թղթիկները: Տասը վայրկեան մը սովորական կեվեզէտութիւնները ընելէ ու իրարու կարօտ առնելէ ետք բարձր տրամադրութիւնով բաժնուեցանք իրարմէ:

Ժամանակին, հօրս խանութի գրասեղանին ետեւ, մեծ, մաշած, ոսկեգոյն շրջանակի մը մէջ առնուած, սեփիայի զարնոզ նկար մը կար, որ շատ տպաւորած էր զիս: Անիի աւերակներուն վրայ, կզակը ափին մէջ հանգչեցուցած, լայն թիկունքով, թուխ, երկար, ալիք-

ալիք մագերով կին մը նստած էր: Նկարին տակ մանր գիրերով բաներ մը գրուած էր, որոնցմէ միայն «Մայր Հայաստան նստեր կու լայ»ն կը յիշեմ: Ուղղակի սիրահարուած էի Մայր Հայաստանին, մտքիս ծայրէն իսկ չանցընելով որ այդ բոպիկ ոտքերով, ամայութեան մէջ նստած կնկան զաւակներէն մէկն ալ ես էի: Նկարին մէջ Մայր Հայաստանը շատ լացողի տեսք չուներ: Ինծի այնպէս կը թուէր, որ լացը լացած, վերջացուցած էր ու ճակատագրին հետ հաշտուած, սպառած, նստած, մէկու մը կը սպասէր:

Առաջին օրէն իսկ իր սեւ, երկար մագերով, բարձր հասակով, գունաւոր երկար հագուստներով, Սիլվա ինծի Մայր Հայաստանը յիշեցուցած էր եւ իր պարարտ կուրծքերուն, մսոտ, երկար մատներուն ու աչքերուն մէջ տեւական փայլող թաց խանդաղատանքով, հանդարտութեան, համբերութեան ու ապահովութեան մնայուն աղբիւր դարձած էր ինծի համար:

«Հրայր, վաղը գիշեր չեմ կրնար գալ: Գործին տեղէն, խումբով ճաշի պիտի երթանք», ըսաւ Սիլվա, դէպի ինքնաշարժ քալելով:

«Լաւ, հարց չէ, միւս օր կ'երթանք», ետեւէն զինք գրկելով ու կուրծքերը ափիս մէջ առնելով փսփսացի ականջին մէջ:

«Կամաց ըրէ, կը ցաւիմ կոր: Վրաս պիտի ըլլամ», ըսաւ ափը ձեռքիս վրայ հանգչեցնելով ու երեսս համբուրելով: «Հիմա կու գա՞ս մեզի»:

«Ուշ է: Տուն երթամ: Վաղը կը խօսինք»:

Կէս-գիշերուան մօտ էր երբ տուն մտայ: Հայրս սովորականին պէս խոհանոցի ճաշասեղանին ետեւ նստած գիրք մը կը կարդար:

«Բարի իրիկուն»:

«Բարի իրիկուն, Հրայր»:

Սովորութեան մարդ էր Հայրս: Շաբաթը եօթը օր, ամէն առտու նոյն ժամուն կ'արթննար, նոյն նախաճաշը կը պատրաստէր, սուրճը կը խմէր ու կ'անցնէր գործի: Կէսօրուան ճաշէն ետք դարձեալ սուրճ մը կը խմէր ու ժամ մը կը քնանար, որպէսզի կազդուրուած իր գործը շարունակէ: Երեկոները կը սպասէր գալուս, որպէսզի միասին ուտենք: Ընթրիքէն ետք իր երրորդ սուրճը կը խմէր, օրուան երրորդ սիկարեթը կը ծխէր, ու երկու ժամ հեռատեսիլ դիտելէ ետք կ'անցնէր ընթերցանութեան: Ամէն օր՝ երեք սուրճի հետ երեք սիկարեթ, ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս: Ամէն օր՝ սպիտակ շապիկ եւ փողկապ: Եթէ օր մը սխալմամբ փողկապը չդնէր, յաջորդ առտու կոկորդը քերուիլ կը սկսէր ու հարբուխի նախանշաններ ցոյց կու տար:

Իր «Բարի իրիկուն, Հրայր»ն անգամ նոյն ձայնով, նոյն եղանակով եւ իրարմէ նոյն հեռաւորութեամբ արտասանուած, իրարու յաջորդող բառեր էին, որոնցմէ վերջինը՝ «Հրայր»ը, իր պաշտօնականութեամբ եւ կամ իր անտեղի յստակեցումով տեւական անհանգստութիւն պատճառած էր ինծի: Վերջիվերջոյ տուն մտնողը ես էի ու ինձմէ զատ մարդ չկար, որ սխալմամբ կարծէր, թէ «Բարի իրիկուն»ը իրեն ուղղուած էր:

Ներսի օդը սովորականին պէս ապականած էր: Լեցուն մոխրամաններու, փոշիի, խոնաւութեան ու գիրքի հոտը քթիս մէջ, գանգատելով գացի նստասենեակին պատուհանները բացի ու սառնարանէն գարեջուրի շիշ մը առնելով նստեցայ հեռատեսիլին առջեւ:

«Ի՞նչ նորութիւն»:

Հարցումը հօրս առօրեային պատկանող ամէն գիշերուան հարցումն էր, որուն պատասխանին սպասող չքկար, սակայն ամէն գիշեր, առ ի քաղաքավարութիւն,

պարտադրուած կը զգայի պատասխանելու. «Մասնաւոր նորութիւն չկայ»:

«Քոյրդ հեռաձայնեց: Ըսաւ որ կիրակի օրուան համար չիւքքիւֆթէին միայն հետերնիս տանելու չմոռնանք», ըսաւ հայրս քանի մը վայրկեան լուռութենէ ետք:

Ինքնաշարժ մը ահագին աղմուկով կանգ առաւ նրստասենեակին պատուհանին տակ ու քանի մը վայրկեան ետք պոռչտուք մը ծայր տուաւ փողոցին մէջ:

«Վարը կռի՞ւ կ'ըլլայ կոր», հարցուց հայրս ակնոցները աչքէն հանելով: «Կ'երեւի նորէն արժանթինցին է»:

Արժանթինցին վարի յարկը ապրող վարձակալն էր, որ վերջին քանի մը տարիներուն շէնքին վերակացուն դարձած ու իր պատասխանատուութիւնը այնքան լուրջի առած էր, որ ինքզինքը ոչ միայն շէնքին, այլ ամբողջ թաղին տէրն ու տիրականը կը կարծէր ու քիթը ամէն տեղ կը խոթէր: Իր տարիքէն շատ աւելի երիտասարդ երեւցող, 70-նոց, բարձրահասակ, յաղթանդամ, թեթեւ մը կարմիրի գարնոց խիտ մօրուքով նախկին մեքանիքը ամէն առտու ժամը 6-էն արդէն փողոց կ'իջնէր, իբրեւ թէ պարտիզպանութիւն ընելու, իսկ գիշերները, մինչեւ առտուան պզտիկ ժամերը, հեռատեսիլը բարձր բացած արթուն կը մնար՝ մեզ ալ արթուն պահելով:

Հետաքրքրութիւնս չկրցայ զսպել ու պատուհանէն վար նայելով սկսայ հետեւիլ վարը ծայր տուած իրարանցումին: Առջեւի երկու դռները բաց ինքնաշարժ մը կանգ առած էր պատուհանին տակ ու կաս-կարմիր բաճկոն մը հագած երիտասարդ մը աղջկան մը օձիքէն բռնած հայհոյելով կը փորձէր զինք դէպի ինքնաշարժ տանիլ:

Մինչեւ յետոյքին ծայրը հասնող սեւ, կարճ փէշ մը հագած աղջիկը աղաչելով կը փորձէր օձիքը ազատել ու կարելի եղածին չափ հեռանալ ինքնաշարժէն: